

Політичні студії

УДК 94:327.82(438)(477) «1990/2004»

СТАНОВЛЕННЯ БІЛАТЕРАЛЬНИХ ВІДНОСИН НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА: ДОГОВІРНО-ПРАВОВА ОСНОВА МІЖДЕРЖАВНИХ ВІДНОСИН (1990–2004 РР.)

Мелекєсцев Кирило

У статті розглядається ретроспектива становлення відносин України і Республіки Польща як незалежних держав після повалення Східного блоку. Її завдання: аналіз договорів та інших документів, які склали договірно-правову основу українсько-польських білатеральних відносин, та відповіді на те, як ці документи вплинули на хід розвитку відносин у 1990-х рр.; а також дослідження ролей особистостей українських та польських дипломатів на розвиток відносин. Поєднання методів дослідження документів та осіб, які вели реальні дії заради втілення їх у життя, дозволяє розкрити відповідний період як початковий щодо дипломатичного впливу Польщі на Україну задля прискорення європейської інтеграції.

Дослідження розкриває становлення відносин незалежної України і Республіки Польщі та відображає, що певні наміри щодо спільних зусиль у євроатлантичній інтеграції були присутні в українсько-польських відносинах до 2004 р. з обох сторін. Але активність Республіки Польщі у питаннях входження до НАТО та підготовці до скорішої інтеграції в ЄС призвело до того, що Україна залишилася далеко позаду Польщі на шляху до інтеграції, а українські ініціативи щодо будівництва спільної «зони безпеки і стабільності у Центрально-Східній Європі» виявилися неактуальними після розширення НАТО. Зміна ставлення українського керівництва щодо розширення НАТО за рахунок країн Вишеградської групи, однак, відкрила нові можливості для партнерства у 2000-х рр. Посилення партнерства з Польщею надало Україні можливість бути посередником зближення з Європейським Союзом країн СНД, таких як Республіка Молдова та Республіка Білорусь. Головним же досягненням польсько-українських відносин цього періоду стаття визначає створення юридичної бази для білатерального співробітництва у багатьох галузях.

Ключові слова: міжнародні договори, зовнішня політика, розпад СРСР, Україна, Республіка Польща, Вишеградська група, міжнародні відносини.

Актуальним, життєво важливим пріоритетом геополітичної стратегії України було та залишається відродження європейської ідентичності, інтеграція до європейських та євроатлантичних політичних структур, посилення економічного й політичного потенціалу і «дієспроможності»

України за рахунок прискорення внутрішнього розвитку та участі в європейських структурах безпеки, укладання двосторонніх і багатосторонніх договорів, отримання відповідних гарантій безпеки тощо. Відносини України та Польщі як незалежних країн у цілому стали каталізатором європейської інтеграції України, а конкретні відносини 1990-х рр. взагалі сприяли оформленню України як визнаної міжнародною спільнотою незалежної держави.

Література з проблеми у переважній більшості охоплює українсько-польські відносини від перших днів незалежності та являє собою загальні описи періодів з мінімумом посилань на документи, але з ґрунтовними авторськими висновками щодо кожної події, що описується. Дослідження з теми виявилися «об'єднуючими» для багатьох науковців, що відображено у створенні наукових інститутів: як українських, які вивчають процеси європейської інтеграції (наприклад, Інститут європейської інтеграції Львівського університету), так і країн ЄС, що вивчають особливості давньої та сучасної історії України, її зовнішньої політики (наприклад, Державний Східноєвропейський університет у Перемишлі та його підструктура Інститут міжнародних відносин державної вищої східноєвропейської школи). Цей факт відображає зацікавлення темою як окремих дослідників, так і державних інституцій, які спонсорували створення цих науково-дослідницьких установ. Серед провідних польських дослідників слід назвати А. Хойновського, Я. Бруського Я. Драуса, Т. Капусняка [7; 8; 9]. Висновки та оцінки цих авторів допомагають зрозуміти значення і причини багатьох подій та процесів, пов'язаних з розвитком відносин між Україною та Польщею в нових геополітичних умовах. Свої дослідження польські історики доповнювали з розвитком відносин у часі: наприклад, відома робота варшавського дослідника А. Хойновського «Україна» охопила історію України з давніх-давен до сьогодення і розкрила різні аспекти українсько-польського співіснування як у часи знаходження у складі однієї держави, так і як окремих країн. Перший варіант роботи був виданий у 1997 р., а у 2006 р. «Україна» була перевидана А. Хойновським у співавторстві з Я. Бруським і доповнена описом подій до «Помаранчевої революції». Характерною рисою досліджень польських науковців, особливо Я. Драуса, є аналіз впливу постатей конкретних політиків на розвиток подій, а також висвітлення реакції (в першу чергу, польської) преси на хід відносин, що надає роботам «живість», близькість до часів, у які відбувалися ти чи інші події та дозволяє порівняти очікування з реаліями. Серед іноземних праць варто відзначити дослідження Стефена Буранта «Польща, Україна та ідея стратегічного партнерства» 1999-го р., в якій проаналізовано взаємодію Польщі та України з Європейською Спільнотою протягом 1990-х рр. та здійснено аналіз перспектив європейської інтеграції в обох країнах [10].

Українська історіографія щодо україно-польських відносин зазвичай торкається конкретних тем чи невеликих періодів. Актуальною для періоду

1990-х рр. є, наприклад, робота О. Іванченка «Україна в системі міжнародних відносин: історичні ретроспективи та сучасний стан». Вона присвячена проблемам участі України у світовій системі міжнародних відносин у другій половині ХХ ст. У дослідженні здійснена спроба накреслити перспективи розвитку України в кінці ХХ ст. – на початку ХХІ ст., де автор пропонував моделі взаємовідносин України зі світом: економічної та політичної інтеграції з Росією і Білоруссю; інтеграції з Центральною та Західною Європою і зміцнення на цій основі політичних зв'язків; розвиток державності України лише через опору на власні сили; розвиток держави через балансування між Сходом і Заходом [5]. Директор Інституту європейської інтеграції Львівського університету Б. Гудь особливо хронологізував історію сучасних українсько-польських відносин, виділивши три періоди: «романтичний» (часів Л. Кравчука і Л. Валенсі), «прагматичний» (за президентів Л. Кучми і О. Квасневського), «історичний» (В. Ющенко і Л. Качинський) [3].

Виходячи з актуальності теми та історіографічного огляду, метою статті є аналіз основних документів, що склали договірно-правову основу міждержавних відносин України та Республіки Польща в період їх становлення на рівні незалежних держав. Акцент зроблено на аналізі першоджерел (в першу чергу, дипломатичних угод) та впливу документів на характер польсько-українських відносин. Джерельну основу цього дослідження склали угоди та договори, матеріали виступів, заяви, доповіді дипломатів, спільні комюніке, урядові декларації, протоколи.

При написанні статті були використані спеціальні методи історичного дослідження: історико-порівняльний та проблемно-хронологічний. Історико-порівняльний метод дозволив порівняти, які шляхи обрали Польща та Україна після падіння біполярного світу, в першу чергу, стосовно обрання векторів зовнішньої політики та процесів розширення Європейського Союзу на схід. Використання проблемно-хронологічного методу також дало можливість порівняти особливості відносин між країнами у хронологічному вимірі, виділити певні віхи хронології процесів співпраці, показати, як еволюціонувала зовнішня політика держав та чому трапилося відставання України від Польщі, на яке вказує історико-порівняльний метод.

Важливим кроком Української Радянської Соціалістичної Республіки на шляху до національної державної незалежності та загально визнаної правосуб'єктності стали зовнішньополітичні акти 1990 р., насамперед Декларація про державний суверенітет України, яку Верховна Рада України прийняла 16 липня 1990 р., ще у складі Радянського Союзу. Декларація проголошувала державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [1].

Прийняття Декларації про державний суверенітет України було важливою подією у процесі здобуття Україною незалежності та першим кроком у формуванні її відносин з іншими державами як суверенної держави.

Її вплив на розвиток новітньої концепції зовнішньої політики України важко переоцінити.

На засіданні комісії у закордонних справах Верховної Ради 23 липня 1990 р. на посаду Міністра закордонних справ УРСР одногослосно було рекомендовано Анатолія Макаровича Зленка. При затвердженні на цю посаду Верховною Радою 27 липня він виклав концепцію діяльності МЗС, важливою частиною якої була інтеграція тепер вже «суверенної» України до загальноєвропейських процесів та організацій. А. Зленко аргументував, що з урахуванням політичних, економічних і гуманітарних інтересів, зв'язків, які склалися протягом історії, європейський напрям зовнішньої політики має першорядне значення для України. Відносини з рештою країн Європи, в тому числі Польщею, мали особливу важливість, оскільки за роки перебування у складі СРСР Україна залишилася вилученою з регіональної мультilaterальної співпраці в Європі (за винятком участі в Європейській Економічній Комісії ООН).

«Ми не вимагаємо для себе чогось надзвичайного, – наголошував А. Зленко. – Україна, як з політичної, так і з міжнародної точки зору, має всі підстави для постановки питання про безпосередню участь у європейському процесі». А першим сигналом про готовність польського уряду до діалогу на вищому рівні став візит тодішнього міністра закордонних справ Республіки Польща Кшиштофа Яна Скубішевського до української столиці. У ході візиту у Києві 13 жовтня 1990 р. він підписує з міністром закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки Анатолієм Максимовичем Зленко Декларацію про основні принципи та напрями розвитку українсько-польських відносин [2].

Підписаний документ містив елементи державного договору і, насамперед, сторони декларували в ньому своє прагнення до утвердження між ними як суверенними державами добросусідських відносин, підтримання і розвитку взаємного співробітництва, що відповідають їх національним інтересам. Обидві сторони виходять з того, що всебічний розвиток мирних добросусідських відносин є конкретним внеском у зміцнення регіонального співробітництва та будівництва Європейського дому. У Декларації стверджувалося, що сторони не мають територіальних претензій одна до одної і що українсько-польський кордон, закріплений у Договорі між СРСР і Польською Республікою про радянсько-польський кордон від 16 серпня 1945 р. і скорегований у Договорі між СРСР і Польською республікою про обмін ділянками державних територій від 15 лютого 1951 р., є непорушним, визнавши це важливим елементом спокою і стабільності в Європі [2].

Міністри також домовилися про переговори щодо обміну консультаційними, дипломатичними та торговими представництвами. У Декларації передбачалася співпраця усіх сторін співпраці. Обидві сторони підтвердили свою повагу до прав людини, основних свобод, зобов'язалися дотримуватися законів про права національних меншин і сприяти покращенню становища

етнічних поляків в Україні та етнічних українців у Польщі. Нарешті, сторони домовились приділяти належну увагу охороні пам'яток польської культури в Україні і українських у Польщі, розглянути питання про створення центрів інформації й культури в Києві та Варшаві. Враховуючи роль молоді у формуванні відносин, дипломати домовилися про співробітництво в галузі молодіжного обміну та здійснення заходів, необхідних для спрощення процедури переходу через кордон. Вони заявили про прагнення сприяти процесам зменшення воєнного протистояння, скорочення озброєнь, застосування сили в міжнародних відносинах, а також домовилися проводити консультації між міністерствами закордонних справ щодо усіх проблем, що стосуються двосторонніх відносин, співробітництва на міжнародній арені, в рамках ООН та інших міжнародних проблем [2].

Остаточний варіант про основні принципи та напрями розвитку українсько-польських відносин відрізнявся від оригінального проекту, який запропонувала польська сторона. Міністерство закордонних справ УРСР підготувала інший проект, а фінальний варіант з'явився як результат поєднання двох текстів. Проблемні питання, які порушувалися міністром закордонних справ Польщі К. Скубішевським, але стосовно яких дипломати не змогли дійти згоди, стосувалися подвійного громадянства та повернення культурних надбань.

Підписання першого офіційного документа між Українською РСР та Республікою Польща в нових умовах мало важливе значення для налагодження добросусідських відносин та розвитку їх у майбутньому, вже як рівноправних незалежних держав. Декларація визначала основні принципи та засади встановлення добросусідських відносин, що стає першим кроком до формування принципово нового досвіду українсько-польської співпраці на міжурядовому рівні. Підписання цього документа стає першим справжнім досвідом зовнішньополітичної діяльності України як суверенного суб'єкта міжнародних відносин, підтвердивши свою ж попередню Декларацію про державний суверенітет.

Із здобуттям Україною незалежності та отриманням державами Центральної та Східної Європи політичної свободи після розпаду СРСР та «Східного блоку» розпочався активний процес формування нової моделі відносин між державами як незалежними та рівноправними партнерами. Польща, яка вже в 1989 р. обрала прозахідну політичну стратегію і на момент підписання Договору з Україною була асоційованим членом Європейських Співтовариств (16 грудня 1991 р. Польща підписала Європейський акт), розуміла геополітичну важливість незалежної України [8, С. 55]. Формування новітніх польсько-українських відносин відбувалося за часів міжнародної ізоляції молоді української держави, спричиненої наслідками розпаду Радянського Союзу – вихід України на міжнародну арену був схвально прийнятий польським керівництвом, а вже 2 грудня 1991 р. Республіка Польща визнала державну незалежність України.

Трохи раніше, 8 вересня 1991 р., міністр закордонних справ України Анатолій Зленко та міністр закордонних справ Польщі Кшиштоф Скубішевський узгодили засади розвитку українсько-польських відносин на основі визнання суверенності обох держав, домовилися про встановлення консульських відносин і в перспективі перенесення їх до рівня дипломатичних. За результатами переговорів сторони підписали Спільне Комюніке про встановлення найближчим часом дипломатичних відносин. У цьому комюніке була домовленість про створення офіційного посольства України в Польщі та Польщі в Україні, а до формального встановлення дипломатичних відносин обидві держави мали б вести переговори через спеціальних посланників своїх Урядів. Виконуючи умови договору, країни негайно відправили таких представників до відповідних столичних міст. Представником України став Теодозій Старак, а Польщі – Єжи Козакевич, відомий прихильник польсько-українського зближення [6]. Вже 1 лютого 1992 р. було оголошено про відкриття посольства Республіки Польща в Україні. Першим надзвичайним і повноважним послом Республіки Польща в Україні став колишній представник польського уряду Єжи Козакевич.

Саме завдяки працівникам польського та українського МЗС – Єжи Козакевичу, Анатолію Зленко, Кшиштофу Скубішевському, Теодозію Стараку та іншим – вдалося швидко створити функціонуючий дипломатичний зв'язок незалежної України із Польщею. Контакти між польськими та українськими дипломатами дозволили запобігти ізоляції України після повалення СРСР та забезпечили встановлення зв'язків між міністерствами та іншими відомствами урядів двох країн. Не зважаючи на створення офіційних посольств, окремо від них продовжували діяти делегації урядових експертів, на яких було покладено завдання обговорювати методи реорганізації відносин Польщі з Україною після падіння Радянської Союзу. Перед урядовими експертами постав ряд питань, які до 1991 р. були поза компетенцією керівництва України та здійснювалися урядом у Москві. Це питання кордонів, забезпечення їх захисту та офіційного перетину громадянами. Протягом переговорів делегацій урядових експертів України на чолі з Віктором Кириком та Польщі на чолі з Рішардом Грабовські 11–14 травня 1992 р. сторони обговорили перспективу підписання Угоди між Урядом України і Урядом Республіки Польща про пункти пропуску через державний кордон. У ході обговорення експерти виробили основні пункти договору та підготували до підписання текст, який мав бути затверджений урядами та парламентами обох країн. Найважливішим досягненням українських представників була згода з боку польської делегації на те, що пункт пропуску через державний кордон Рава-Руська–Хребенне вже відкривався для цілодобового руху осіб, транспортних засобів і вантажів будь-якої державної належності з 1 жовтня 1992 р.

Важливим етапом у становленні нової системи білатеральних відносин став перший офіційний візит Президента України Леоніда Макаровича

Кравчука до Президента Республіки Польща Леха Валенси, який відбувся 18–19 травня 1992 р. Під час візиту у Варшаві президентами України Л. Кравчуком і Польщі Л. Валенсою було підписано основоположний міждержавний Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносин та співробітництво. У договорі сторони заявили, що вони зобов'язуються в нових політичних умовах розвивати відносини в дусі дружби, співробітництва, взаємної поваги, взаєморозуміння, довіри і добросусідства на основі міжнародного права, у тому числі принципів суверенної рівності, незастосування сили або погрози силою, непорушності кордонів, територіальної цілісності, мирного врегулювання суперечок, невтручання у внутрішні справи, самовизначення народів, поваги прав людини – основних свобод, сумлінного виконання міжнародно-правових зобов'язань. Угодою визнавалося, що суперечності мають регулюватися європейськими нормами, а Україна і Польща прагнуть з метою зміцнення безпеки, довіри, стабільності та співробітництва активно співпрацювати у відповідних європейських механізмах та структурах. Договір акцентує на загальноєвропейському вимірі польсько-української співпраці: з метою зміцнення безпеки, довіри, стабільності та співробітництва держави домовилися активно співпрацювати у відповідних європейських механізмах і структурах на основі Заключеного Акту Ради з безпеки та співробітництва в Європі, Паризької Хартії для нової Європи, Договору про звичайні збройні сили в Європі, Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, а також інших міжнародних угод з питань роззброєння «в цілях безпеки і стабільності в Європі, приділяючи особливу увагу регіональній безпеці, і з цією метою підтримуватимуть процес роззброєння у галузі ядерної, хімічної, інших видів зброї масового знищення та звичайних озброєнь» [4].

Польсько-український договір, безумовно, був важливим елементом не лише в геостратегічному вимірі двох країн, а й у двосторонніх відносинах. Іноді його називають конституцією польсько-українських відносин. Для Польщі Договір означав зміцнення незалежності України, отримання союзника в Європі на протипагу Росії. Україна ж бачила Польщу в ролі її посла на шляху до Європи, розглядаючи Договір як альтернативу або зміцнення своєї позиції у відносинах із Росією. Укладання Договору певною мірою залежало від стану відносин двох країн із Росією. Про це свідчить і зміна термінів підписання цього Договору польською стороною, яка від весни 1992 р. проводила переговори з Росією про дату виведення російських військ із території Польщі [8, 72].

Перший етап виконання та міжнародної імплементації попередніх польсько-українського договорів відбувся в період перебування при владі двох перших президентів незалежних держав: Леха Валенси в Польщі (1990–1995 рр.) і Леоніда Кравчука в Україні (1991–1994 рр.). Протягом цього періоду обидві країни підписали не лише ряд контрактів, угод, протоколів і конвенцій, що стосувалися різних сфер співробітництва, а також

створили Консультативний комітет президентів Польщі та України (12 січня 1993 р.), завдання якого полягало в забезпеченні постійного діалогу і стимулюванні розвитку двосторонніх відносин. На міжнародній арені Україна, за підтримки Польщі, набула членства в ряді міжнародних організацій. У 1992 р. Україна стала членом НБСЄ і ООН, у Києві було відкрито представництво Організації Об'єднаних Націй. У 1994 р. Україна увійшла до Ради Північноатлантичного альянсу, Міжнародного валютного фонду та Світового банку, у 1995 р. набула членства в Раді Європи. Однак, існували і певні розбіжності у зовнішній політиці двох держав. Так, не здобула підтримки Польщі ініціатива українського президента Л. Кравчука щодо приєднання України до Вишеградської групи і перетворення останньої на четвірку, а також щодо створення Центральноєвропейської зони стабільності та безпеки.

Польсько-українські відносини ввійшли в новий, більш динамічний етап розвитку у період перебування при владі президентів Леоніда Кучми в Україні (з осені 1994-го по осінь 2004 р.) і Олександра Квасневського в Польщі (1995–2005 рр.). Під час перебування на посаді президента О. Квасневського розвивалися інтенсивні двосторонні контакти, в результаті чого відбулося відродження польсько-українських відносин. Прорив у двосторонніх відносинах стався в 1996 р. У цей час Київ несподівано змінив свою (попередньо негативну) позицію щодо розширення НАТО за рахунок країн Вишеградської трійки й підкреслив, що вступ Польщі до альянсу є корисним для безпеки Центрально-Східної Європи, зокрема і для України, а також закликав підтримати європейські прагнення України. Коли цей новий проєвропейський курс української політики був підтверджений під час візиту президента Л. Кучми до Варшави у червні 1996 р., важливим пунктом для польської політики стало залучення України до Польщі та Європи: підтримка польським урядом членства України в Центральноєвропейській ініціативі та участь Президента Кучми в саміті цієї організації в Ланьцуті (1996 р.), що сприймалось як символічне приєднання України до Центральної Європи [8, С. 71].

На початку 2000-х рр. Україна зіткнулася з таким кризовим моментом в українсько-російських відносинах, як конфлікт навколо острова Тузла, паралельно до чого внутрішньополітичні табори в Україні фактично розділилися на проросійський і проєвропейський. Така ситуація змусила Україну посилювати співпрацю з іншими сусідами, задля того, щоб заручитися конкретною підтримкою в Європі поза Російською Федерацією та отримати дипломатичне визнання. З метою подальшого зміцнення українсько-польського стратегічного партнерства 2004 р. відповідно до домовленостей між президентами України та Польщі був оголошений Роком Польщі в Україні і проходив під гаслом «Україна і Польща – разом у Європі», офіційне відкриття якого відбулося 30 березня 2004 р.

На той момент, коли біполярному світові лише тільки-но настав кінець і на Заході залишалися очікування швидкого реваншу з боку Москви, яка контролювала більшість військових сил колишнього Радянського Союзу, можна було зрозуміти, чому багато політиків вважали багатовекторну політику та нейтралітет найздоровішим вибором. Але вибір на користь багатовекторності врешті-решт послабив позиції України у порівнянні з Польщею, Румунією, Угорщиною, та навіть колишніми республіками СРСР – Латвією, Литвою, Естонією. Усі ці країни розглядалися як потенційні члени Європейського Союзу та, відповідно, потенційні реципієнти економічної допомоги з боку організацій Європейської Спільноти. При цьому економічна ситуація (яка в майбутньому буде описуватися ЄС як головна перешкода вступу України до організації) в таких країнах, як Польща та Румунія, була на початку 1990-х рр. гіршою, ніж в Україні, значно вищим був ризик голоду. Однак, оскільки Польща та Румунія відразу почали активно працювати над оформленням асоціації з ЄС, вони відповідно розглядалися не як «залишки Радянського Союзу», а як визволені від його контролю європейські країни. Тим часом Україна була змушена доводити свою неконфліктність шляхом ліквідації залишків ядерного арсеналу СРСР, а також опинилася на порозі масштабних реформ економіки задля переходу на рейки капіталізму та відповідної політичної боротьби щодо цього питання.

Врешті-решт, саме відсутність згоди українських політиків стосовно напрямку розвитку держави в цей період спричинила подальше відставання України від Польщі на шляху до європейської інтеграції.

Отже, політичні зміни в Україні і Польщі дали новий поштовх для розвитку українсько-польського партнерства, яке на 2005 р. було формалізовано на рівні угод та інституцій. Враховуючи необхідність юридичного закріплення особливих відносин між партнерами, упродовж періоду становлення відносин між Україною та Польщею були підписані документи, які закріпили як особливості двосторонніх відносин, так і підтвердили можливість співпраці двох країн в європейських інтеграційних процесах. У той час як Польща поступово стала «локомотивом» європейської інтеграції України, сама Україна отримала роль посередника у відносинах країн СНД з ЄС, у першу чергу завдяки підтримці в їхніх європейських амбіціях і русі в бік решти Європи Республіки Молдова і Республіки Білорусь.

У перспективі вивчення цієї проблеми виграло б від ширшого дослідження періоду 2000–2004 рр., коли, з одного боку, багатовекторність і нейтральність України вважалися стабільно непохитними, а з іншого, саме в цей період, із впливом Польщі та США, розвивалися відносини Україна–НАТО. Відхід від внутрішньоукраїнських політичних упереджень та знаходження відповіді на те, чому саме адміністрація Л. Кучми активно розвивала участь України у місях НАТО, а також, які були польські інтереси у залученні України до програм партнерства, дозволить історикам відповідати на багато питань щодо сьогоденного розвитку України та її місця на світовій арені.

Заслугує на увагу зв'язок між українсько-польськими відносинами та ланцюжком Україна–НАТО із відображенням ролі як європейської, так і атлантичної інтеграції, та показу подібності і різниці між цими процесами.

Abstract

The article depicts a retrospective of the establishment of relations between Ukraine and the Republic of Poland as independent states after the fall of the Eastern bloc. Its task is to analyze the treaties and other documents that formed the contractual basis of the Ukrainian-Polish bilateral relations and the answers to how these documents influenced the development of relations in the 1990's; as well as the study of the roles of individuals of Ukrainian and Polish diplomats in the development of relations. The combination of methods of studying documents and those who carried out real actions in order to make them a reality allows us to reveal the relevant period as the one characterized by the beginning of a tendency for Poland's diplomatic influence on Ukraine to accelerate European integration.

The study describes the formation of relations between independent Ukraine and the Republic of Poland. It reflects that certain intentions regarding joint efforts in Euro-Atlantic integration were present in the Ukrainian-Polish relations even before 2004 on both sides. However, the greater activity of the Republic of Poland in its efforts of joining NATO and preparing for an early integration into the EU led to Ukraine being left far behind Poland on the respective path of integration. Ukrainian initiatives to build a common «security and stability zone in Central and Eastern Europe» ended up irrelevant after the expansion of NATO. On the other hand, the changing attitude of the Ukrainian leadership to the idea of expanding NATO with the countries of the Visegrad Group opened new opportunities for partnership in the 2000s. Strengthening partnership with Poland provided Ukraine with an opportunity to become an intermediary of rapprochement with the European Union for the countries of the Commonwealth of Independent States, such as the Republic of Moldova and the Republic of Belarus. Conclusively, the article defines the main achievement of the Polish–Ukrainian relations of this period as the creation of a legal framework for bilateral cooperation in many sectors.

Key words: international treaties, foreign policy, dissolution of the Soviet Union, Ukraine, the Republic of Poland, the Visegrad Group, international relations.

Аннотация

В статье рассматривается ретроспектива становления отношений Украины и Республики Польша в качестве независимых государств после падения Восточного блока. Её задачи: анализ договоров и других документов, которые составили договорно-правовую основу украинско-польских билатеральных отношений, и как эти документы повлияли на ход развития отношений в 1990-х гг.; а также исследование ролей украинских и

польських дипломатів в розвитку отношений. Сочетание методов исследования документов и лиц, которые вели реальные действия для воплощения их в жизнь, позволяет раскрыть начало дипломатического влияния Польши на Украину для ускорения европейской интеграции.

Исследование описывает становление отношений независимой Украины и Республики Польша. Оно отражает, что определенные намерения относительно совместных усилий в евроатлантической интеграции присутствовали в украинско-польских отношениях до 2004 с обеих сторон. Однако активность Республики Польша в вопросах вхождения в НАТО и подготовке к скорейшей интеграции в ЕС привело к тому, что Украина осталась далеко позади собственно Польши на этом пути. Украинские инициативы по строительству общей «зоны безопасности и стабильности в Центрально-Восточной Европе» стали неактуальными после расширения НАТО. Изменение отношения украинского руководства к идее расширения НАТО за счет стран Вышеградской группы, с другой стороны, открыло новые возможности для партнерства в 2000-х годах. Усиление партнерства с Польшей предоставило Украине возможность превратиться в посредника сближения с Европейским Союзом стран СНГ, таких как Республика Молдова и Республика Беларусь. Главным же достижением польско-украинских отношений этого периода статья определяет создание юридической базы для билатерального сотрудничества во многих отраслях.

Ключевые слова: международные договоры, внешняя политика, распад СССР, Украина, Республика Польша, Вышеградская группа, международные отношения.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Декларація про державний суверенітет України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=55-12>
2. Декларація про принципи та основні напрямки розвитку українсько-польських відносин. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_176/conv
3. Довбуш Г. Українсько-польські відносини: потреба перезавантаження чи продовження? URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2169860.html>
4. Договір між Україною і Республікою Польщею про добросусідство, дружні відносини і співробітництво. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_172/conv
5. Іванченко О. Україна в системі міжнародних відносин: історична ретроспектива та сучасний стан. Київ : УАННП, 1997. 688 с.
6. Спільне Комюніке про встановлення ближчим часом дипломатичних відносин. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/616_003/conv
7. Chojnowski A., Bruski J. Ukraina. Instytut historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa : Wydawnictwo TRIO. 2006. 409 s.

8. Draus J. Polish–Ukrainian relations after independence. *New Ukraine. A Journal of History and Politics*. 2011. № 10. Pp. 51–72.
9. Kapuśniak T. Ukraina jako obszar wpływów międzynarodowych po zimnej wojnie. Instytut Europy Środkowo-Wschodniej. Warszawa-Lublin. 2008. 320 s.
10. Stephen R. Burant. Poland, Ukraine, and the Idea of Strategic Partnership. The Carl Beck papers in Russian & East European studies, Center for Russian & East European Studies (1999). URL: <http://carlbeckpapers.pitt.edu/ojs/index.php/cbp/article/view/81>

References

1. Deklaratsiia pro derzhavnyi suverenitet Ukrainy [*Declaration of State Sovereignty of Ukraine*] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=55-12>.
2. Deklaratsiia pro pryntsyipy ta osnovni napriamky rozvytku ukraïnsko-polskykh vidnosyn [*Declaration on the Principles and Directions of Development of Ukrainian-Polish Relations*]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_176/conv
3. Dovbush, H. Ukraïnsko-polski vidnosyny: potreba Perezavantazhennia chy prodovzhennia? [*Ukrainian-Polish relations: the need to reload, or to continue?*]. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/2169860.html>
4. Dohovir mizh Ukraïnoiu i Respublikoïu Polshcheïu pro dobrosusidstvo, družni vidnosyny i spivrobotnytstvo. [*Treaty on Good Neighbourhood, Friendly Relations and Cooperation between the Republic of Poland and Ukraine*]. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/616_172/conv.
5. Ivanchenko, O. (1997). Ukraina v systemi mizhnarodnykh vidnosyn; istorychna retrospektyva i suchasnyi stan. [*Ukraine in the system of international relation. Historical retrospective and the contemporary state*]. Kiyv : UANNP.
6. Spilne Komïunike pro vstanovlennia blyzhchym chasom dyplomatychnykh vidnosyn. [*Joint Communiqué on the Upcoming Establishment of Diplomatic Relations*]. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/616_003/conv
7. Chojnowski, A., Bruski, J. (2006) Ukraina. Instytut historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa: Wydawnictwo TRIO.
8. Draus, J. (2011). Polish-Ukrainian relations after independence. *New Ukraine. A Journal of History and Politics*, no 10 (in English). S. 51–72.
9. Kapuśniak, T. (2008). Ukraina jako obszar wpływów międzynarodowych po zimnej wojnie [*Ukraine as an area of international influence after the Cold War*]. Instytut Europy Środkowo-Wschodniej. Warszawa-Lublin.
10. Stephen, R. Burant. (1999). Poland, Ukraine, and the Idea of Strategic Partnership. The Carl Beck papers in Russian & East European studies, Center for Russian & East European Studies. URL: <http://carlbeckpapers.pitt.edu/ojs/index.php/cbp/article/view/81>